

gues, ἔργον τοῦ André Lefèvre. Ἐκ τῆς ἐν τῇ Revue Scientifique δημοσιευθείσης περιλήψεως τῆς σπουδαίας ταύτης μελέτης, συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἔσται πολλῆς μελέτης ἄξιον, ἰδίᾳ δὲ τοῖς περὶ τὰ γλωσσολογικὰ καὶ τὴν ψυχολογίαν ἐνασχολουμένοις.

H. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΘΕΑΤΡΟΝ ΒΕΡΔΗ.— *Ἀδριανὴ Λεκουβρέρ, δράμα εἰς πρῶξαις πέντε τῶν Scribe καὶ Legouvé.*— *Αἱ δύο Ὁρφαναί, δράμα εἰς πρῶξαις πέντε τῶν Dennery καὶ Cormon.*—ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ἰκανὰ ἐρρήθησαν ἐν τέσσαρσι προτέροις φύλλοις περὶ τῆς σχολῆς τοῦ Scribe, τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς, περὶ τοῦ ἐπιζώντος δράματος αὐτοῦ, τῆς Ἀδριανῆς Λεκουβρέρ, ἥτις ἐδιδάχθη τῷ τε παρελθόντι σαββάτῳ καὶ τῇ παρελθούσῃ κυριακῇ, καὶ τῶν διαφόρων διαπλάσεων τοῦ πρωταγωνιστοῦντος προσώπου, ὅπερ ἐστὶν ἡ διάσημος τραγωδὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ ἐπανάστασις ἐξεγείρασα ἐν τῷ θεάτρῳ. Τοῦτου ἕνεκα νῦν ὁ λόγος ἔσται περὶ τῆς ἐκτελέσεως κυρίως ἐν τῷ θεάτρῳ Βέρδην, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἧ τὸ πρῶτον ὑπὸ θιάσου ἑλληνικοῦ ἐδιδάχθη, διότι ἐδιδάχθη ἄλλοτε ἐν τῷ Γαλλικῷ-Θεάτρῳ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐξόχου τραγωδοῦ Σάβρας Βερνάρ, ἥτις καὶ πρό τινων ἡμερῶν ἐδίδαξεν αὐτὴν ἐν τῷ Μικρῷ-Θεάτρῳ τῆς Πετροποπόλεως ἐν ἐνθουσιασμῷ τοῦ ἀκροατηρίου αὐτῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἀδριανῆς Λεκουβρέρ ἐγένετο ἐν τῷ θεάτρῳ Βέρδην οὐχὶ κατὰ τὸ κείμενον ἀκριβῶς τῶν γάλλων δραματοποιῶν, κατ' ἀνάγκην μεταρρυθμισθέντος καὶ ἀφ' οὗ ἀφηρέθησαν σκηναὶ (ἰδίᾳ ἐκ τῆς γ' τῆς α' πράξεως), ὧν ἄνευ καθίσταται τὸ ἔργον δυσνόητον, σκηναὶ αἵτινες ἀναδεικνύσασιν τὸ ἔργον καὶ τὴν τῶν ὑποκριτῶν τέχνην, διότι, ὡς ἐρρήθη ἐν τοῖς προτέροις φύλλοις, ἡ τοῦ Scribe σχολὴ ἐν νῷ ἔχει τὸ θέατρον ὑπὲρ τοῦ θεάτρου, τὴν τέχνην ὑπὲρ τῆς τέχνης (l'art pour l'art). Εἰ δέ, ὡς εἶπεν ὁ Ganderax, ἡ ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Κωμωδίας εἰς ἕτερον θέατρον τῶν Παρισίων μεταφορὰ τῆς Ἀδριανῆς Λεκουβρέρ, δύναται νὰ μειώσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ἡ ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς-Κωμωδίας εἰς τὸ θέατρον Βέρδην ἐννοεῖται ἔσται ὅλος ὑποδείξις, ἐπιπροσθεμένης μάλιστα καὶ τῆς μεταφράσεως ἀπὸ τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὅπερ οὐκ ὀλίγον ἐπίσης συμβάλλεται εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἐντυπώσεως, ἕνεκα ἄλλων τε λόγων καὶ διότι ὁ τε μῦθος τοῦ La Fontaine *les Deux Pigeons*, ἀπόλλυσι μεταφραζόμενος, καὶ οἱ στίχοι δὲ τῆς Φαίδρας (Racine Phèdre, scen. IV) ἐπίσης ἀποβάλλουσι τῆς δυνάμεως αὐτῶν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. Περὶ δὲ τῆς διδασκαλίας παρατηρητέον ὅτι ἡ δεσποινὶς Αἰκατερίνη Βερώνη, ἥτις ὑπεδύσατο τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον, καταδείκνυσιν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ πάντα τὰ πολλὰ καλλιτεχνικὰ αὐτῆς προσόντα. Ἡ Ἀδριανὴ τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐνδεδυμένη τὴν ὠραίαν στολὴν τῆς Ρωξάνης, ὅτε ἐν τῇ Γαλλικῇ-Κωμωδίᾳ διδάσκειται ἡ γνωστὴ τραγωδία τοῦ Ρα-

κίνα, ἦν ὁ κόμης de Cezy προεκάλεσε καὶ ἥτις ἐδιδάχθη τῷ 1672. Ἡ ἐμφάνισις τῆς δεσποινίδος Βερώνης, κρατούσης μετὰ χεῖρας τὴν τραγωδίαν καὶ μελετώσης αὐτὴν, ἦν ὠραία. Ἄλλ' ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει ὅτε αἱ στροφαὶ ἐκεῖναι τῆς Φαίδρας ῥίπτονται κατὰ τῆς κομίσσης de Bouillon, ἡ δεσποινὶς Βερώνη ἐξεδήλωσεν ἅμα τὴν εὐρωεῖα, τὴν περιφρόνησιν, τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Ἀδριανῆς καὶ τὸ φλέγον αὐτὴν πάθος τῆς ζήλοτυπίας κάλλιστα, ἐφ' ᾧ καὶ δικαίως ἐπεσπάσατο τὰ χειροκροτήματα τοῦ ἀκροατηρίου. Κατὰ δὲ τὴν πέμπτην καὶ τελευταίαν πράξιν, ἥτις ὅλη κατέχεται ὑπὸ τῆς ἀγωνίας, τοῦ οἰοῦναι ἀτελευτήτου θανάτου, τοῦ προερχομένου ἐκ δηλητηριάσεως συντελεσθείσης ὑπὸ τῆς κομίσσης de Bouillon καὶ ἦν ὑψίσταται ἡ Ἀδριανὴ ὀφθαλμοθεῖσα τὴν ἀποσταλεῖσαν αὐτῇ ἀνοδοέσμεν εἰς ὑψος τέχνης ἀνῆλθε, καὶ κατὰ τὸν θάνατον εὐρίσκετο ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Ὁ θάνατος προέρχεται ἐκ τῆς εἰδωλοῦς οὐχὶ ἐκ τῆς καταπόσεως τοῦ δηλητηρίου, ἐπομένως οὗτος ἔσται ἡρεμος, ἄλλως τε δὲ τοῦτο ὑποδεικνύσι καὶ ὁ συγγραφεὺς, ὅστις ἂν μὴ ἄλλην ἔχῃ ἀρετῶν, ἐστὶν ὅμως γνώστης τοῦ θεάτρου κατὰ τὴν ὁμοφώνον ἀπόφασιν τῆς κριτικῆς. Ὁ θάνατος τῆς Ἀδριανῆς ἐπέρχεται ὡς τις βαθμιαία νάρκωσις, παραλύουσα τὰς σωματικὰς δυνάμεις. Οὕτως ἐξεδηλώθη, καὶ καλῶς ἐξεδηλώθη, ὑπὸ τῆς ἡμετέρας καλλιτέχνιδος.

Εὐφήμου μνείας ἐστὶν ἄξιος ὁ κ. Κουρῆς, ὅστις ὑπεδύσατο τὸν Ἀβδᾶν. Ὁ ὑποκριτὴς οὗτος κέκτηται πολλὰς ἀρετὰς, ἰδίᾳ δὲ ῥέοντα καὶ ἀφελῆ λόγον, ἐφ' ᾧ καὶ δύναται νὰ ἀποδῇ τῶν κρατίστων ὑποκριτῶν τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, νὰ ὑπερβάλλῃ, ἂν μὴ πάντας τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, τοὺς πλείστους αὐτῶν, ἐν νῷ ἔχων μάλιστα τὴν συμβουλήν ἦν ὁ Dumarsais, ὁ Φιλόσοφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔδωκε τῇ Ἀδριανῇ καὶ ἥτιν ἀκολουθήσασα αὐτῆ ἐγένετο οἷα ἐγένετο. Ὁ Dumarsais συνεβούλευσεν αὐτῇ «νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην βαρύτητα εἰς τὰς λέξεις ἀναλόγως τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκφραζομένων ἐννοιῶν».

Περὶ τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν τῶν ὑποδυσαιμένων τοὺλάχιστον τὰ κυριώτατα πρόσωπα, λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ εἶπω εὐχάριστα.

Τῇ πέμπτῃ ἐδιδάχθη τὸ πεντάπρακτον δράμα τῶν Dennery καὶ Cormon *Αἱ δύο Ὁρφαναί* (*les deux Orphelines*). Τὸ δράμα τοῦτο ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐν Παρισίῳ θεάτρῳ Porte-Saint-Martin τῷ 1874, ἔστι δὲ τῶν τεσσάρων ἔργων τοῦ γηραιοῦ δραματοποιοῦ, ἅπερ ὑπὸ ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ἐστέφησαν καὶ ἐδιδάχθησαν ἑκατοντάκις καὶ πλέον. Τὰ τέσσαρα ἐπιτυχόντα ἔργα αὐτοῦ εἶσι τάδε: *Μιχαήλ Στρογγώφ* (Michel Strogoff) καὶ ἡ *Περιοδεία τῆς Γῆς εἰς ὀγδοήκοντα ἡμέρας* (*Tour du monde en 80 jours*), ἀμφότερα θεαματικά (pièces à grand spectacle), ἐξαχθέντα ἐκ μυθιστοριῶν τοῦ Verne καὶ ὧν τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπαναληφθὲν ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν παιζόμενον ἐν τῷ *Chatelet* τῶν Παρισίων, τὸ *Μαρτύριον* (Martyre), ὅπερ πέρυσιν ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ Théo de Bolsheim διδαχθὲν ἐν τῷ ἐνταῦθα Γαλλικῷ Θεάτρῳ ἤρесе καὶ *Αἱ δύο Ὁρφαναί*, τὸ εἰς πέντε πράξεις καὶ ἑξ εἰκόνας ἔργον. Τοῦτο ἐστέφη ὁμολογουμένως ὑπὸ

εξόχου και λαμπρῆς ἐπιτυχίας, διότι οὐ μόνον ἐν Παρισίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Γαλλίας καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις πολλὰκις ἐδιδάχθη, οὕτω δὲ πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐγένετο γνωστὸν καὶ δημοτικόν. Ἀλλὰ καὶ ὅτε μετὰ πάροδον ἐτῶν κατὰ ἰανουάριον τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους ἐπανελήθη ἐν τῷ τῆς πρώτης αὐτοῦ διαπλάσεως θεάτρῳ, ἐν τῷ Porte-Saint-Martin, ἡ ἐπιτυχία ἦν μεγίστη. Πάντες κατὰ τὴν παράστασιν συνεικνῆθησαν, πάντες ἐκλαύσαν, παραφόρως δὲ ἐχειροκρότησαν καὶ ἐπευφήμησαν τοὺς καλλιτέχναις. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν τοῦ παρόντος ἔτους διδασκαλίαν ἐν τῷ θεάτρῳ Porte-Saint-Martin ὡραία εἰκὼν τοῦ ἔργου ἀνεπληρώθη διὰ μυοσχήματος (balllet), ὅπερ εὐπρόεσθη μὲν, ἐκρίθη ὅμως ὡς παραδιδάπτων τὴν οἰκονομίαν τοῦ δράματος. Αἱ δὲ ὅρφα νὰ εἰσὶν ἀληθῶς ὡραῖον δράμα, καίπερ μὴ παρουσιάζον μελέτην χαρακτῆρος, μῆτε ἀνάλυσιν τοῦ πάθους, μῆτε ὕψος, ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἐννοεῖται, διότι περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος οὐχὶ περὶ τῆς εἰς τὴν ἑλληνίδα φωνὴν μεταφράσεως, ἥτις οὐδαμῶς ἐστὶν ἀνεπίληπτος. Πᾶσα ἡ ἀξία τοῦ ἔργου ἐγκείται ἐν τῇ ἐπιδείξει καὶ ὀρθῇ διαθέσει τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐξικονοῦνται εἰς ἀκμὴν πάθους, ἀλλ' οὐχ ἥττον παρετηρήθησαν καὶ τινα ἐν αὐτῷ, ἅτινα μόνον κατὰ μοῖραν τελοῦνται. Ἡ κριτικὴ καίπερ τοῦτου, καίπερ τὸ ὡραῖον τοῦ δράματος ἀνομολογήσασα, ἐποιήσατο παρατηρήσεις, ἄς, ἐλλείψει χώρου, παραλείπω, ἀκούμενος εἰς τὰ πρὸ στίχων γενικὰ καὶ παρατηρῶν ὅτι τὸ ἔργον ἐστὶ κυρίως mélodrame (γράφω γαλλιστὴ τὴν λέξιν ἵνα μὴ γέννηται σύγχυσις πρὸς τὴν λέξιν μελόδραμα, δι' ἧς μεταφράζομεν τὴν Opéra), διότι ἔχει καὶ μέλος, μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην πρᾶξιν. Οἱ ἑλληνικοὶ θίασοι, ὅτε τοῦ κ. Ταβουλάρη, παρ' οὗ ἤκουσα τὸ ἔργον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ ὁ τοῦ κ. Ἀλεξιάδου, φυλάττουσι μόνον τὸ ἥσμα τῆς τυφλῆς πρὸ τῆς ἐκκλησίας παραλείπουσι δὲ τὴν μικρὰν μονοδίαν μετὰ συμφωνίας, ἐν τῇ πρώτῃ πρᾶξει. Ὅσοι παρέστησαν κατὰ τὸ θέρος ἐν τῷ ἑαρινῷ θεάτρῳ Μνηματικῶν, ὅπου ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ θιάσου, τῆ συμπαρεῖ μελῶν τινῶν τοῦ θιάσου τῆς κ. Théo de Bolsheim, ἐνθυμοῦνται βεβαίως τὸ μέλος. Κατ' ἐμὴν γνώμην καὶ οἱ ἑλληνικοὶ θίασοι πρέπει νὰ τηρήσωσι τὸ μέλος, ὅπερ καθίστησι τερπινότερον τὸ δράμα, νῦν μάλιστα ὅτε προβάλλεται ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τῶν λεγομένων κωμειδυλλίων ἢ μουσικῆ αὐτῶν, ἢ ὅποια ἐν παρόδῳ, εἶνε τὸ πλεῖστον ξένη, πολλὰκις διεστραμμένη.

ΧΡΟΝΙΚΑ.— Ἡ Σάρρα Bernhard ἀπεπεράτωσε τὴν σερῶν τῶν παραστάσεων αὐτῆς ἐν τῷ Μικρῷ-Θεάτρῳ τῆς Περτρούπολεως. Ἐδίδαξε τὴν Ἀδριανὴν Λεκουβρέρ, τὴν Καμελιόφορον, τὴν Φρουφρού, τὴν Κλεοπάτραν, τὴν Τόσκαν καὶ τὴν Φαίδραν. Αἱ δύο δὲ παραστάσεις τῆς Jeanne d'Arc ἐγένοντο ἀφορμὴ φιλογαλλικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ Σάρρα μεταβαίνει εἰς Μόσχαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ὀδησσὸν καὶ Κίεβον.

— Οἱ Cloches de Corneville, τὸ γνωστὸν μελόδραμάτιον, ἀπὸ τίνος ἐπαίξετο ἐν τῷ θεάτρῳ Gaité τῶν Παρισίων καὶ αὐθις τῆς 1/16 ἐπινοητὸς δεκεμβρίου συμπληροῦ νῆαν ἑκατοντάδα παραστάσεων. Ἡ νέα ἑκατοστὴ παράστασις συμπλη-

ρῶσει 1225 παραστάσεις ἐν Παρισίοις καὶ 16000 ἐν τῇ Εὐρώπῃ.

— Τὸ Ἄνεξάρτητον -- Θεάτρον. ὅπερ ἰδρύσατο ἐν Λονδίῳ ὁ ἴσπανὸς ὑποκριτῆς Grein ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἐλευθέρου-Θεάτρον (Théâtre-Libre) τῶν Παρισίων ὑπὲρ ποτε κοπιᾷ ὅπως εὐρῆ νέα ἔργα ἄγγλων συγγραφέων.

— Ἐν Ἐκκλησίᾳ τινι τῆς ὁδοῦ Βασιλίσσης - Βικτωρίας ἐν Λονδίῳ ὁ αἰδ. Dreamer ὠμίλησε περὶ τοῦ νορβηγικοῦ δραματοποιῶ Henri Ibsen, πλεῖστας τὸ ἐγκώμιον τῶν δραμάτων αὐτοῦ. Ἴδου ὅτι ὁ ἄμβων ἐν Ἀγγλίᾳ μετεβλήθη εἰς φιλολογικὸν βῆμα. Πρὸ μικροῦ ἀνεγράφη ὅτι ἕτερος ἱεροκήρυξ ὠμίλησε περὶ τοῦ ἀρτι ἀποβιώσαντος Τέννυσων.

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Τὴν προσοχὴν τοῦ πολιτικοῦ ἐν Εὐρώπῃ κόσμου ἐξακολουθοῦσιν ἐπισπώμενα τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα, καίπερ κοπιάσαντος τοῦ πατάγου, ἐν προσηκείῳ ὁ εἰσηγητήριος λόγος τοῦ γερμανοῦ ἀρχιγραμματέως, κόμπος Καπρίβη, κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ σχετικοῦ νομοσχεδίου εἰς τὸ κοινοβούλιον, καὶ ἡ ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργικὴ κρίσις, ἡ ἐπελθοῦσα ἐνεκα ζητημάτων, ὑπαγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν δικαστηρίων μᾶλλον ἢ τὴν τοῦ κοινοβουλίου καὶ ἔχουσα γενικὴν σπουδαιότητα ἐνεκα τῆς ἐπιρροῆς τῆς μεγάλης ἐν Εὐρώπῃ δημοκρατίας ἐπὶ τῆς πορείας τῶν πολιτικῶν γεγονότων. Ὡς ἔχει ἡ ἐν τῇ Δύσει κατάστασις τῶν πραγμάτων, δυσχερῶς οἱ λαοὶ ἀπαλλαγῆσονται τοῦ δαμοκλείου ξιφίου τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν καὶ ἐξηναγκασμένοι ἔσονται νὰ ἐξαγοράζωσι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν αὐτῶν δι' ὑπερόρκων χρηματικῶν ποσῶν, ἄπερ, ἐὰν μὴ ὑπῆρχεν ὁ φόβος τοῦ μέλλοντος πολέμου, ἠδύναντο νὰ δαπανηθῶσιν εἰς βελτιώσιν τῆς τύχης τῶν λαῶν τούτων, στενόντων ὑπὸ τὸ βάρος τῆς φοβερᾶς οἰδηροφορίας, καὶ εἰς τὴν πρόοδον καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, τῆς ἀποτελούσης τὴν βάσιν τῆς εὐνομερίας τῶν εὐνομιουμένων κρατῶν καὶ τῆς συντελούσης εἰς τὴν ἀποσόβησιν τῶν ἐκ τῆς διαταράξεως τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἀπορροδῶντων κινδύνων. Ἐντεῦθεν ἡ ἀδημονία τῶν κυβερνήσεων τῶν μεγάλων τῆς Εὐρώπης κρατῶν, ζητουσῶν παντὶ σθένει νὰ ἐπιβάλλωσι τοῖς φορολογουμένοις τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τῶν μελετωμένων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸν ὑψηλτάμενον στρατιωτικὸν ὀργανισμὸν καὶ ἀγωνιζομένων νὰ ὑπερακοντίσωσιν ἀλλήλας ἐν τῇ παρατάξει πλειόνων ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς σημαίας, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ νέου ὅπλου, ἐν τῇ αὐξήσει τῶν στελεχῶν, ἐν τῇ ἀνεγέρσει ὀχυρωμάτων καὶ φρουρίων παρὰ τὰ μεθόρια, ἐν τῇ κατασκευῇ γεφυρῶν πρὸς ταχεῖαν συγκοινωνίαν εἰς τὰ μέρη, ἄπερ, ὑπὸ μεγάλων καὶ ὀρμητικῶν διαυλακίζομενα ποταμῶν, ἥκιστα κατάλληλα τυγχάνουσιν εἰς τὰς κινήσεις τῶν στρατευμάτων. Καὶ ἐν μὲν Γερμανίᾳ, τῇ ἡγέτιδι ταύτῃ πάσῃ